

ایستگاه راداری قبه؛ چالشی در روابط روسیه و آذربایجان

با نزدیکتر شدن به موعد انقضای قرارداد کنونی اجاره‌ی ایستگاه راداری قبه، هرروز نظرات و گمانه‌زنی‌های بیشتری در این خصوص توسط کارشناسان و مقامات مختلف ارائه می‌شوند

میری/خبرگزاری آران
نویسنده: مسعود احمدی نیا

در حالی که گفتگوها میان مقامات روسیه و مسئولین جمهوری آذربایجان در خصوص تمدید و یا عدم تمدید اجاره‌ی ایستگاه راداری "قبه" ادامه دارد، با نزدیکتر شدن به موعد انقضای قرارداد کنونی اجاره‌ی این ایستگاه، هرروز نظرات و گمانه‌زنی‌های بیشتری در این خصوص توسط کارشناسان و مقامات مختلف ارائه می‌شوند.

پایگاه راداری قبه واقع در نواحی شمالی جمهوری آذربایجان که در زمان شوروی ساخته و وارد فاز بهره‌برداری شد، پس از فروپاشی اتحاد جماهیر نیز سال‌هاست که در اجاره‌ی روسیه قرار داشته است. این پایگاه که به منظور رصد پرتاب هرگونه موشک بالستیک زمین به زمین یا دریا به زمین با توانایی حمل کلاهک هسته‌ای و همچنین رصد دائمی تحرکات فضایی (در محدوده‌ی برد آن) طراحی شده است، این قابلیت را دارد که ظرف چندثانیه پس از پرتاب موشک، نسبت به رهگیری و محاسبه‌ی مسیر پروازی آن اقدام نموده و اطلاعات لازم را جهت مقابله‌ی پدافندی با آن در نقطه‌ی مورد نظر پیروسی نماید.

همچنین گفته می‌شود که این ایستگاه می‌تواند قلمرو چندین کشور آسیایی و آفریقایی منجمله ترکیه، هند، ایران، پاکستان، چین (بخشی از خاک آن) و ... را تحت پوشش رصدی خود قرار دهد و هرگونه پرتاب موشک‌های بالستیک قاره‌پیما در نیم کره‌ی جنوبی منجمله موشک‌هایی که قابلیت شلیک از زیردریایی‌های آمریکایی مستقر در اقیانوس هند را دارند، ثبت نماید. طی مدت اجاره‌ی این پایگاه راداری توسط روس‌ها، مبالغ اجاره‌بهای که مسئولین جمهوری آذربایجان برای آن طلب کرده‌اند، دست کم ۷ میلیون دلار در سال و در بیشینه‌ترین حالت، ۳۰۰ میلیون دلار سالیانه (مربوط به همین اواخر) بوده است. ۲۴ دسامبر سال جاری، تاریخ سررسید قرارداد فعلی اجاره‌ی این پایگاه راداری است که در سال ۲۰۰۲ میان روسیه و جمهوری آذربایجان منعقد شده بود.

هم‌اکنون مذاکرات میان مقامات روسی و مسئولین جمهوری آذربایجان در خصوص تمدید اجاره‌ی این ایستگاه تا سال ۲۰۲۵ ادامه دارد. بر اساس قرارداد فعلی، در صورت خواست طرف اجاره‌کننده برای تمدید قرارداد، قرارداد مجدد حداکثر باید تا فاصله‌ی زمانی شش ماه مانده به انقضای قرارداد کنونی منعقد گردد. به همین خاطر مقامات روس به دنبال آن هستند که گفتگوهای کنونی حداکثر تا پایان ژوئن به نتیجه برسد.

هرچند که در همین اواخر اعلام شده بود که به زعم مسئولان وزارت دفاع روسیه، مواضع جمهوری آذربایجان در خصوص تمدید اجاره‌ی این پایگاه نامیدکننده است، اما المار ممدیاراف وزیر خارجه‌ی جمهوری آذربایجان در روز پنجشنبه‌ی هفته‌ی گذشته و در جریان نشست رسانه‌ای مشترک خود با پاول پارتوش همتای پرتقالی خویش، ضمن تأکید بر ادامه‌ی روند گفتگوهای کشورش و روسیه در این رابطه که به صورتی دقیق و جزء به جزء صورت می‌پذیرند، اظهار امیدواری کرده بود که این مذاکرات تا پایان سال جاری میلادی به نتیجه برسند.

جدای از پیش‌بینی زمان پایان مذاکرات و صرفنظر از نتیجه‌بخش و یا بی‌نتیجه بودن آن، به طور مشخص مهم‌ترین دلیل به طول انجامیدن این گفتگوها، مبلغ بالایی بوده است که مقامات جمهوری آذربایجان برای تمدید مهلت قرارداد از روس‌ها طلب کرده‌اند. مسئولین این جمهوری مهم‌ترین دلیل خود برای افزایش قیمت درخواستی برای این ایستگاه راداری را در همخوانی نداشتن منافع‌های روس‌ها از در اختیار داشتن این پایگاه به دست می‌آورند با هزینه‌ای که برای آن می‌پردازند و همچنین عدم تناسب مضرات و خطراتی که طرف آذری متقبل می‌شود با مبلغ پیشنهادی پایین طرف روسی، اعلام می‌نمایند.

البته در این میان واضح است که روس‌ها نظر دیگری دارند و برای مثال، یک منبع آگاه و نزدیک به وزارت دفاع روسیه در مصاحبه‌ای با خبرگزاری‌های اینترفاکس و ریانوستی، در خصوص مبلغ پیشنهادی جدید مسئولین جمهوری آذربایجان به روس‌ها به منظور تمدید اجاره‌ی این ایستگاه، آن را با هزینه‌ی ساخت کامل دو ایستگاه راداری مشابه در خاک خود روسیه مقایسه نموده است. وی همچنین افزوده است که از آنجایی که تجهیزات پایگاه قبه کاملاً نیاز به نوسازی دارند که این نیز خود مستلزم صرف هزینه‌های بسیار است، مقامات وزارت دفاع روسیه تمایل دارند که قرارداد اجاره را دست کم برای ۱۰ الی ۱۵ سال تمدید کنند تا هزینه‌های صرف شده برای تعمیرات و نوسازی، [سرشکن و] مقرون به صرفه شود.

هرچند که برخی از روس‌ها و به خصوص نظامیان این کشور سعی در القاء این معنی دارند، از دست دادن این ایستگاه راداری ضرر چندانی را به منافع روسیه وارد نمی‌آورد، اما ژنرال ویکتور بانداریف فرمانده‌ی نیروی هوایی روسیه در مصاحبه‌اش با سایت آپا علی‌رغم ابراز اطمینان در خصوص نتیجه‌بخش بودن مذاکرات، اذعان کرده بود در صورتی که روسیه این پایگاه راداری را از دست بدهد، نیروهای نظامی این کشور برای مدتی یعنی تا زمانی که دیگر پایگاه‌های راداری مشابه و در دست ساخت در روسیه تکمیل شده و به مرحله‌ی بهره‌برداری برسند، از به دست آوردن بخشی از اطلاعات مورد نیاز خود محروم خواهد ماند.

این در حالی است که چندی پیش از این اظهارنظر وی، آنگ آستاپنکو سرفرمانده‌ی نیروهای پدافند هوا-فضای روسی در گفتگو با خبرنگاران گفته بود که در صورت امتناع روسیه از اجاره‌ی مجدد این ایستگاه، هیچ ضرری متوجه توان دفاعی کشورش نخواهد گردید. وی همچنین افزوده بود که در چنین صورتی، وظایف ایستگاه راداری قبه به ایستگاه راداری جدید تیپ وارونژ مستقر در آرماویر روسیه (واقع در ناحیه‌ی کراسنودار) که دارای دقتی در حد متر و دسی متر (۱۰ سانتیمتر) است محول خواهد شد.

اما با این وجود و علی‌رغم اطمینان خاطرهای کم و بیش داده شده از سوی نظامیان روسی، آناتولی لوکات نماینده‌ی مجلس روسیه از حزب کمونیست در مصاحبه‌ای با سرویس خبری این حزب، مدعی شده است که «روسیه باید هرآنچه در توان دارد بگذارد تا باز هم این ایستگاه راداری را در خدمت خود داشته باشد، زیرا این کشور زمان آن را که بخواهد یک ایستگاه راداری جدید تأسیس نماید در اختیار ندارد. باید توجه داشت که این ایستگاه، گستره‌ای را تحت پوشش خود قرار داده است که ناتو نیز از تحرکات موشکی آن کاملاً بی‌بمناک است.

به علاوه باید توجه داشت که یکی از گستره‌های تحت رصد این سامانه، اقیانوس هند است که از یک سو، روسیه عملاً هیچ حضوری در آن ندارد و از سوی دیگر، آمریکایی‌ها در آن پایگاه نظامی دارند.

همین مسئله باعث می‌شود که ایستگاه راداری قبه، کارکرد بسیار خطیری در تهیه‌ی اطلاعات از این منطقه داشته باشد. توسعه‌ی چنین سامانه‌ای با این برد بلند، امر ارزشمندی است که به صرف مبالغ کلان، سازماندهی عظیم و از همه مهم‌تر، زمان بسیار نیاز دارد؛ زمانی که ممکن است به بیش از یک سال بالغ گردد.»

مشخص است که بیشتر این نظرات و گمانه‌زنی‌ها از دیدگاه توانایی یا عدم توانایی روسیه برای جایگزینی سامانه‌ی راداری قبه با سامانه‌ای دیگر صورت پذیرفته است و اهمیت راهبردی این ایستگاه صرفاً از منظر منافع فنی و تکنیکی آن بررسی شده است. اما در این میان آنچه که به نظر می‌رسد حتی به طور عمدی از آن غفلت شده است این است که روسیه در صورت سربازدن از پذیرش شرایط تحمیل شده از سوی جمهوری آذربایجان، تنها یک ایستگاه راداری را از دست نمی‌دهد و ابعاد خسارات و ضرور و زیان‌های وارده به آن، صرفاً در چهارچوب تعاریف فنی محدود نخواهد شد.

بر اساس واقعیات امروز جمهوری آذربایجان، کاملاً محتمل است که پس از خروج روس ها، پای یک طرف ثالث علی الخصوص آمریکا به عنوان متقاضی جدید اجاره ی این ایستگاه به این ماجرا باز شود و در نتیجه، مشکلات روس ها به پیدا کردن جایگزینی مناسب برای ایستگاه قبله خلاصه نشود.

البته طبیعی است که در موقعیت فعلی، اظهارنگرانی های مقامات و خصوصا نظامیان روس، به ابعاد فنی ماجرا ختم شود و به خاطر حفظ پرستیژ های معمول نظامی، حرفی از آمریکا به میان نیاید. اما آنچه مسلم است این است که از نقطه نظر روس ها، اهمیت راهبردی و ژئواستراتژیک سامانه ی راداری قبله بسیار بیش از اهمیت فنی-نظامی آن است و ایشان صرفنظر از ژست هایی که ممکن است در مجامع خبری به خود بگیرند، به هیچ روی حاضر نخواهند بود که با واگذاری بالقوه ی این نقطه ی راهبردی به حریف، در جایگاه جاده صاف کن مقامات جمهوری آذربایجان برای همگرایی بیشتر با غرب و به خصوص آمریکا و ناتو ظاهر شوند.

منبع: ایراس